

CONTRIBUȚII LA STUDIUL ZBORURILOR NUPTIALE
ALE PĂSĂRILOR

SERGIU PAȘCOVSCHI

Zbor în ghirlandă

Este un comportament mult discutat în literatura ornitologică modernă. În timpul acestui zbor pasărea parcurge în aer o linie sinusoidală, cu ridicări și coborâri regulate.

A fost studiat mai ales la unele specii de răpitoare; ele îl intercalează deseori în jocurile lor nuptiale, dar citeodată îl practică și în alte sezoane (Glutz, 1971).

Îmi permit să reamintesc că l-am descris într-o formă foarte tipică, după observațiile făcute asupra șorecarului comun (*B. buteo*) în apropierea com. Gurghiu, jud. Mureș, 23. III. 1936 (Pașcovschi, 1943). Bineînțeles, în lucrarea publicată nu a fost folosit termenul actual introdus în știință mai târziu. Interesant este că în literatura modernă tocmai la *B. buteo* „zborul în ghirlandă“ tipic nu pare a fi menționat. Am avut ocazia să-l revăd primăvara la 8.IV.1956 în împrejurimile Băilor Olănești, jud. Vilcea. La distanță foarte mică, s-a putut observa că în zbor șorecarul din când în când își întinde picioarele aproape vertical în jos, ca și cum ar fi pregătit să apuce o pradă, și zboară astfel citva timp. În fine, în timpul toamnei am văzut zborul în ghirlandă chiar la cițiva șorecari la 29.X.1943, în parcul Bazoș, jud. Timiș.

„Zborul în ghirlandă“, mai mult sau mai puțin tipic, se observă uneori și la specii din alte grupuri sistematice.

La 30.III.1968, pe un lac mic în apropierea marelui ghiol Fortuna din deltă am observat acest joc la un mascul de rață fluierătoare (*Anas penelope*). Lacul avea formă de elipsă alungită, cu luciul liber de apă aproximativ de 800—1000 m lungime și 200—300 m lățime. Rățoiul l-a ocolit în zbor de mai multe ori la rând, cam pe la marginea deșisului de trestie din jur. În tot timpul zborului, se ridica și se lăsa în jos, în curbe line regulate, scoțind într-una cunoscutul lui fluierat melodios. Deși în apropiere nu s-a văzut vreun alt exemplar de aceeași specie, este mai mult decît probabil că era un joc nuptial.

Tot ca un zbor în ghirlandă poate fi privit un anumit joc al becaținei comune (*Capella gallinago*). Între 23.III—15.IV.1947, în bălțile de la Cerneteaz, jud. Timiș, am observat pe lângă cunoscutele coborâri în picaj cu „behăitul“ caracteristic, și unele urmări în perechi. Păsările rotesc una după alta deasupra unei băltoace, uneori coborînd lin pînă aproape de suprafața apei, apoi urcînd tot așa de lin destul de sus, cobo-

rînd iar etc. Tot timpul se aud strigătele lor ce se pot reda prin „tacu, tacu, tacu...” nu prea puternic. La 23 III, un astfel de joc, observat mai cu atenție, a durat aproximativ 15—20 minute. La un moment dat li s-a asociat o a treia becațină, dar pentru un timp scurt. Jocul s-a întrerupt la o înălțime mare, de unde ambele păsări s-au aruncat în picaj cu un behăit deosebit de puternic și s-au așezat destul de departe una de alta.

În alte ocazii am auzit strigătul respectiv atît la perechi care jucau în aer, cît și la cele pe care le stîrneam de jos; iar de două ori l-am auzit și la exemplare izolate, la unul după ce a coborît în picaj cu behăit și era pe cale să se așeze jos (28.III) și la unul stîrmit de jos (6.IV.).

De fapt, acest strigăt este menționat în literatură, în transcripții puțin deosebite de cea de mai sus; dar se precizează că ar fi scos de obicei de mascul care șade jos, foarte rar în zbor (Gladkows, 1951; Kozłowa, 1962).

Menționez că la o pereche, care juca sus în aer, am auzit și altfel de strigăt, asemănător cu „tji, tji...”, obișnuit al becaținei, dar nuanțat puțin altfel.

Zbor în cerc

În timpul acestui zbor pasărea descrie în aer cercuri orizontale, mai mult ori mai puțin regulate. Acest zbor se combină cu jocuri nupțiale de altă natură; de altfel, s-a și văzut mai sus că, în ce privește deplasarea pe orizontală și „zborul în ghirlandă” urmează uneori un traseu în formă de cerc sau elipsă.

Zborul orizontal în cercuri a fost observat la unii fluierari (genul *Tringa*).

În aceeași lucrare din 1943 am vorbit și despre jocurile nupțiale ale fluierarului de munte (*T. hypoleucos*), foarte animate și variate; au fost observate pe riul Gurghiu în aprilie 1936. În ele intercalează uneori și zborul în cercuri. Fluierarul (fără îndoială masculul) descrie cercuri regulate foarte jos deasupra apei, scoțînd în continuu triluri melodioase; se poate vorbi de un adevărat „cîntec”, mult mai plăcut decît al multor păsări calificate drept „cîntătoare”. Din cauza lățimii destul de mici a albiei riului cercurile nu au diametre mai mari de 10—15 m. Zborul este uneori ramat, uneori planat. În ultimul caz pasărea poate lua două poziții diferite: cu aripile ridicate în sus (ca la *Sylvia nisoria* etc.) sau din contra cu aripile lăsate în jos și capul ridicat în sus. Uneori se amestecă un al doilea mascul; atunci zborul devine neregulat, păsările se urmăresc și chiar încearcă să se bată în aer. (Pașcovschi 1943)*.

În ce privește alte specii ale genului, zborul în cerc este menționat în literatură la fluierarul de lac (*T. stagnatilis*) (Sushkin, 1908, citat de Gladkows, 1951 și Kozłowa, 1961).

În 1955 am observat în bălțile de la Gălbinași, jud. Ilfov, zboruri în cerc la trei specii ale genului — fluierar de mlaștină (*T. glareola*) între 14—27.IV, fluierar-picior roșu (*T. totanus*) între 21—27.IV, și fluierar

*) Asupra jocurilor nupțiale ale acestei specii a se vedea detalii la Kozłowa, 1961.

de lac, o singură dată la 27.IV; la primul le-am revăzut tot acolo la 30.IV.1961.

Interesul acestor observații constă în primul rând în faptul că fluierarii (foarte numeroși la datele respective) nu cuibăresc aici, ci se aflau în pasaj. Literatura menționează, însă, că jocurile nuptiale încep abia la câteva zile după sosire la locul de cuibărit (Gladkow, 1951; Kozłowa, 1961). Reamintim că *T. glareola* nu cuibărește de loc la noi, *T. stagnatilis* cuibărește rar în lagune marine, iar *T. totanus* destul de abundent, dar numai în lagune și deltă (Dombrowski, 1912). Deci, la Gălbinași au fost observate păsările nordice poposite în timpul migrației.

Al doilea fapt surprinzător este asemănarea perfectă a jocului la toate trei specii. Spre deosebire de *T. hypoleucos*, păsările zboară la înălțime mare (până la câteva zeci de metri) și descriu cercuri orizontale cu diametru mare. În tot timpul zborului pasărea fluieră neîntrerupt și aceste fluierături se contopesc într-un „cîntec” continuu și melodios. Cîntecul este foarte asemănător la toate trei specii; fără să vezi bine pasărea este greu să-ți dai seama ce specie este.

Dacă la *T. stagnatilis* zborul în cerc se consideră caracteristic jocului nuptial, pentru celelalte două specii sînt citate alte manifestări.

La *T. totanus* se menționează un zbor ondulat, pe cît se pare — asemănător întrucîtva cu „zborul în ghirlandă” (Huxley, 1912, citat de Kozłowa, 1961; Zedtwitz, 1933). Între descrierile celor doi autori există oarecari deosebiri, dar nici unul nu pomenește zborul în cerc. Trebuie să fie subliniat că al doilea dintre ei vorbește textual despre: „...o serie de arcuri de cerc deschise în sus, astfel încît pasărea parcă vroia să deseneze ghirlande pe cer...”. Astfel, el ar fi precursorul termenului de „zbor în ghirlandă”, care s-a folosit pentru prima dată abia în 1951 (Boudoin, citat de Glutz, 1971).

Pentru *T. glareola* se consideră caracteristice, de asemenea, ridicări în sus cu bătaii dese de aripi, apoi coborîri în picaș, cu aripi imobile și coadă desfășurată în evantai (Kozłowa, 1961).

Ar rezulta, deci că la aceste specii de fluierari apar variații sensibile, atît în caracterul jocului nuptial, cît și în epoca începerii lui.

Coborîri planate

Cîteva specii de păsări cîntătoare au un zbor nuptial interesant. Masculul începe să cînte de obicei șezînd jos, apoi se ridică în aer bătînd des din aripi într-un unghi foarte ascuțit față de verticală, se oprește o clipă pe loc, apoi coboară de asemenea pe o linie foarte înclinată, țînînd aripile ridicate în sus și imobile, iar coada larg desfăcută. Uneori, după ce a atins punctul culminant, nu pornește imediat direct în jos, ci mai face cîteva „salturi” cu ridicări și coborîri scurte. Cîntă continuu în zbor, cîteodată și după ce s-a așezat din nou jos.

Sînt citate multe cazuri de asemenea „coborîri planate”, de exemplu *Anthus trivialis*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Sylvia nisoria* și *S. communis*, *Hippolais pallida* etc. Interesant este că această comportare nu apare la toate speciile din aceleași genuri. De exemplu *Acrocephalus*

arundinaceus și *Sylvia borin* nu cîntă în zbor (Gladkow, 1954; Ptuşenko, 1954, Volceanetki 1954).

La genul *Anthus* acest zbor nu a fost citat pînă acum la toate speciile. Dar, pe lângă *A. trivialis*, este foarte caracteristic pentru *A. spinoletta* și desigur bine cunoscut tuturor cercetătorilor avifaunei munților înalți. Tot așa de caracteristic a fost observat la *A. campestris*, 22—23. VI.1965, Tulcea (Dealul Taberei).

Același zbor în formă caracteristică a fost observat la *Emberiza calandra*; dar, probabil era o excepție, văzută o singură dată, în împrejurimile Timișoarei, 30.III.1947. În literatură găsim descris alt zbor nupțial: „...masculul zboară din tufă în tufă, ținîndu-se în poziție verticală și desfăcînd larg coada“ (Spangenberg, 1954). Ca să nu revenim asupra acestei specii, trebuie să fie menționat că am observat și un al treilea fel de zbor nupțial: zbor orizontal, cu aripile vibrînd des, coada larg desfăcută, uneori și picioarele lăsate în jos. Și acest zbor trebuie să fie o excepție, fiindcă a fost observat numai de două ori — 23.IV.1962, Cernica, jud. Ilfov, și 22.IV.1970, împrejurimile Timișoarei; totuși în primul caz erau mai mulți masculi, care jucau la fel pe o suprafață destul de mică. În majoritatea covîrșitoare a cazurilor masculii acestei specii cîntă șezînd liniștit pe tufe sau ierburi înalte.

Dintre specii de *Sylvia*, am mai observat un zbor nupțial la *S. curruca*, la 8.V.1970, împrejurimile Timișoarei. În tufe de pe malul bălții Țariga cîntau intens mai mulți masculi de această specie. Unul dintre ei s-a ridicat oblic sus în aer, s-a oprit o clipă pe loc, apoi a pornit în jos tot oblic, în reprize scurte, sacadate, întrerupte prin opriri; la fiecare oprire pasărea se întorcea iar cu capul în sus, cu corpul mai mult sau mai puțin vertical și coada desfăcută, menținîndu-se prin cîteva bătăi de aripi, apoi se lăsa iar cu capul în jos și continua coborîrea. În timpul coborîrii mișca din aripi, în loc să le țină ridicate în sus și imobile, ca speciile înrudite. Nici nu a cîntat continuu în timpul zborului, ci scotea numai din cînd în cînd triluri scurte. Zboruri nupțiale cu coborîri planate se mai observă la turturică (*Streptopelia turtur**) și guguștiuc (*S. decaocto*). Sînt aproximativ la fel la ambele specii, dar mai spectaculoase la guguștiuc; diferă, însă, de zborurile descrise ale cîntătoarelor. Nu sînt însoțite de nici un fel de semnale vocale. La zbor participă o singură pasăre (probabil mascul). Ea se ridică în sus la înclinare de aproximativ 50—60° față de orizontală, bătînd des din aripi și ținînd coada strînsă; urcarea uneori e în linie dreaptă, în alte cazuri în spirală, cu 1—2 întoarceri. În punctul culminant pasărea se oprește, se întoarce cu capul în jos și începe să coboare; la coborîre aripile sînt larg deschise și imobile, dar fără să fie ridicate în sus, iar coada larg desfăcută în evantai. La început coborîrea este aproape verticală; apoi se îndulcește din ce în ce și la sfîrșit pasărea descrie o curbă largă aproape orizontală, care se termină în coroana vreunui arbore din apropiere sau pe acoperișul unei clădiri.

*) În literatură găsim menționate zboruri nupțiale la turturică, dar fără precizarea detaliilor (Brehm, 1911; Meklenburțew, 1951).

Joc în salturi succesive

Este frecvent tot la *S. decaocto*. În mod obișnuit acest joc decurge în felul următor : păsările șed la început alături pe o cracă orizontală, coama unei clădiri sau ceva asemănător. Apoi una din ele (probabil masculul) saltă spre cealaltă și o împinge lateral cu tot corpul. Aceasta caută să se mențină pe loc, dar la urmă pierde echilibrul și sare 30—40 cm în sus, peste spatele partenerului, așezându-se imediat jos. Cealaltă uneori se apropie iarăși lateral și o împinge din nou, aceasta sare iarăși și astfel jocul continuă înainte. În unele cazuri, însă, la prima săritură partenerul răspunde cu o săritură asemănătoare, căutînd să împingă din aceeași parte ca la început ; cealaltă sare din nou și jocul se transformă într-o serie de sărituri succesive, foarte rapide și însoțite de plesnituri puternice din aripi. În alte cazuri una din păsări vine în zbor spre cealaltă, care șade liniștită și o împinge lateral și puțin de jos, sau trece pe deasupra, atingînd-o ușor pe spate ; în ambele cazuri pasărea de jos reacționează printr-un salt peste parteneră, dar uneori se depărtează mai mult decît în jocul obișnuit, la 1—2 m ; și în această variantă s-a observat transformarea jocului într-o serie de salturi succesive. În timpul acestor jocuri se aude deseori strigătul puternic „prji, prji...” (obișnuit la această specie în timpul zborului).

Zusammenfassung

BEITRÄGE ZUR KENNTNISS DER BALZFLÜGE DER VÖGEL

Erstens werden einige Betrachtungen über den „Ghirlandenflug“ gemacht ; derselbe wird heute in der ornithologischen Literatur oft besprochen. Der Verfasser erwähnt, dass er solchen Flug bei *B. buteo* schon im 1943 beschrieben hat, selbstverständlich ohne den jetzigen Ausdruck zu verwenden. Später hat er ihn noch bei *Anas penelope* und *Capella gallinago* beobachtet. Der wagerechte „Kreisflug“, von den melodischen Trillern begleitet, ist für einige Arten der Gattung *Tringa* eigentümlich. Im 1943 hat der Verfasser auch ihn bei *T. hypoleucos* erwähnt. Später beobachtete er die Kreisflüge bei *T. stagnatilis*, *T. totanus* und *T. glareola* (bei dem ersten schon früher in der Fachliteratur erwähnt). Weiter werden die „schwebenden Herabsteigen“ mit den nach oben unbeweglich gehaltenen Flügeln erörtert. Neben den schon seit langem bekannten Fällen erwähnt der Verfasser noch *Anthus campestris* und *Emberiza calandra*. Bei dem letzten wird noch ein anderer Balzflug beschrieben, namentlich — wagerecht, mit den schnell zitternden Flügeln und dem fächerförmig verbreiteten Schwanz, zuweilen auch mit den nach unten hängenden Beinen. Ein merkwürdiger Balzflug wurde bei einer *Sylvia curruca* beobachtet : fast senkrecht hinaufsteigen und schräges, durch die kurzen Aufenthalte unterbrochenes Herabsteigen. Das „schwebende Herabsteigen“ nach dem schrägen Hinaufsteigen ist auch bei *Streptopelia turtur* und *S. decaocto* beobachtet ; diese halten aber die Flügeln in demselben Plan mit dem Körper, nicht nach oben gerichtet. Endlich beschreibt der Verfasser einen eigentümlichen Balzspiel von *S. decaocto*. Die beiden Vögel sitzen zuerst nebeneinander gedrückt auf einem Zweig oder Dachfirst ; plötzlich beginnen sie eine Reihe der Sprünge, eine über dem Rücken des anderen ; bei diesen hört man starke Schreie und Flügelklatschen.

BIBLIOGRAFIE

1. BOUDOINT V., 1951, *Le vol du Circaète Jean le Blanc, plus particulièrement dans le Massif Central*. Alauda.
2. BREHM A., 1911, *Tierleben*. Vol. VII. Leipzig — Wien.
3. GLADKOW N., 1951, *Limicolae sive Charadriiformes*. In „Ptiți S.S.S.R.“, vol. III. Moscova.
4. GLADKOW N., 1954, *Familia Motacillidae*. Ibidem, vol. V.
5. GLUTZ VON BLOTZHEIM U., BAUER K., BEZZEL E., 1971, *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. vol. IV. Frankfurt am Main.
6. HUXLEY J. S., 1912, *A first account of the courtship of the Redshank (Totanus calidris L.)*. Proc. Zool. Soc. London.
7. KOZLOWA E. V., 1961, *Ptiți S.S.S.R.* Vol. II, fasc. 1, partea 2. Moscova—Leningrad.
8. KOZLOWA E. V., 1962, *Idem*, partea 3.
9. MEKLENBURȚEW R. N., 1951, *Columbae sive Columbiformes*. In „Ptiți SSSR“. Vol. II.
10. PAȘCOVSCHI S., 1943, *Die Vogelwelt bei Gurghiu*. Mitt. d. Arbeitsgem. Naturwiss. 1941/1942. Sibiu.
11. PTUȘENKO E. S., 1954, *Genul Acrocephalus, genul Hippolais*. In „Ptiți SSSR“, vol. VI.
12. SPANGENBERG E. P., 1954, *Genul Emberiza*. Ibidem. Vol. V.
13. SUȘKIN P. P., 1908, *Ptiți Srednei Kirghizskoi stepi*. Mater. pozn. faun. i flor. Ross, Imp. 8.
14. VOLCEANETȚKI I. B., 1954, *Genul Sylvia*. In „Ptiți SSSR.“ Vol. VI.
15. ZEDTWITZ F. X., 1933, *Die Vogelkinder der Waikariffe*. Berlin.

Adresa autorului : Bd. D. Cantemir 3
Sc. A, Ap. 3
75.121 București Sector V